

Net geen rode kaart voor Anderlecht wegens ongeoorloofde juridische tackle

Een artikel van HUMO-journalist Jan Hauspie met de titel 'Mauve malaise: de diepe crisis bij Anderlecht' was voorwerp van een dagvaarding door Royal Sporting Club Anderlecht (RSCA) wegens reputatieschade. Een vonnis van 15 april van de Brusselse rechtbank veegt in ongewoon scherpe bewoordingen alle bezwaren tegen het HUMO-artikel van tafel. De rechter vindt dat RSCA deze procedure voerde om de journalist te intimideren en komt tot de conclusie dat de vordering 'minstens flirt met de grenzen van het tergende en roekeloze'. Een voorbeeld van een SLAPP dus, maar toch (net) geen veroordeling wegens tergend en roekeloos geding. Hauspie had overigens geen tegenvordering in die zin ingesteld in toepassing van artikel 780bis Ger.W.

Dirk Voorhoof

Als reactie op het HUMO-artikel eiste RSCA 50.000 euro schadevergoeding van de journalist wegens onrechtmatige journalistiek. RSCA voerde aan dat op ongefundeerde en onevenwichtige wijze kritiek was geleverd op het management van de voetbalclub. Volgens eiseres bevatte het artikel immers niet enkel een reeks onjuistheden, maar handelde Hauspie journalistiek onzorgvuldig door zijn verhaal eenzijdig te baseren op anonieme bronnen en vooral (misnoegde) ex-werknemers. Het HUMO-artikel bevat ook enkele zware aantijgingen aan het adres van sommige actoren binnen Anderlecht: zo wordt ex CEO Peter Verbeke als een (kleine) nazi en, samen met Wouter Vandenhoute, als een psychopaat weggezet. Peter Verbeke diende overigens ook klacht in bij de Vlaamse Raad van de Journalistiek (RvdJ).

In een beslissing van 9 november 2023 oordeelde de RvdJ dat de journalist de ernstige aantijgingen van 'kleine nazi' en 'psychopaat' in de contacten vooraf met Verbeke niet heeft voorgelegd, terwijl het duidelijk is dat dergelijke omschrijvingen de eer en goede naam van Verbeke konden schaden. Dat de journalist deze beschuldigingen niet heeft voorgelegd aan Verbeke, strookt volgens de RvdJ niet met artikel 20 en de bijhorende richtlijn uit de Code van de RvdJ over loyaal wederhoor. Daarom vond de RvdJ de klacht van Verbeke gegrond wat gebrek aan loyaal wederhoor betreft. Over de klacht omtrent de zorgvuldigheid of waarheidsgetrouwheid van bepaalde passages in het HUMO-artikel kon de RvdJ geen uitspraak doen, omdat de versie van Verbeke en de journalist sterk uiteen liepen en elkaar tegenspraken.

Ondertussen was Jan Hauspie ook civielrechtelijk gedagvaard door RSCA voor de rechtbank van eerste aanleg in Brussel, in toepassing van artikel 1382 oud BW. RSCA voerde aan dat het HUMO-artikel een schending inhield van de algemene zorgvuldigheidsnorm, aangezien de inhoud van het artikel onrechtmatig was, omdat bepaalde aantijgingen niet strookten met de werkelijkheid, omdat bepaalde informatie onvoldoende gecontroleerd werd en omdat er onnodig kwetsend en grievend taalgebruik werd aangewend. Daardoor werd RSC Anderlecht onherstelbare schade toegebracht, begroot op 25.000 euro morele schadevergoeding en 25.000 euro materiële schadevergoeding. Als verweer meende de journalist zich te kunnen beroepen op de journalistieke expressievrijheid en op de zorgvuldigheid door hem vergaarde informatie over RSCA. Hij voerde ook aan dat er geen pertinent bewijs van schade was, en voor zover er al reputatieschade zou geweest zijn voor RSCA, die niet het gevolg was van het HUMO-artikel zelf, maar van de financiële en sportieve malaise bij RSCA en de kritiek op het management vanuit verschillende hoeken.

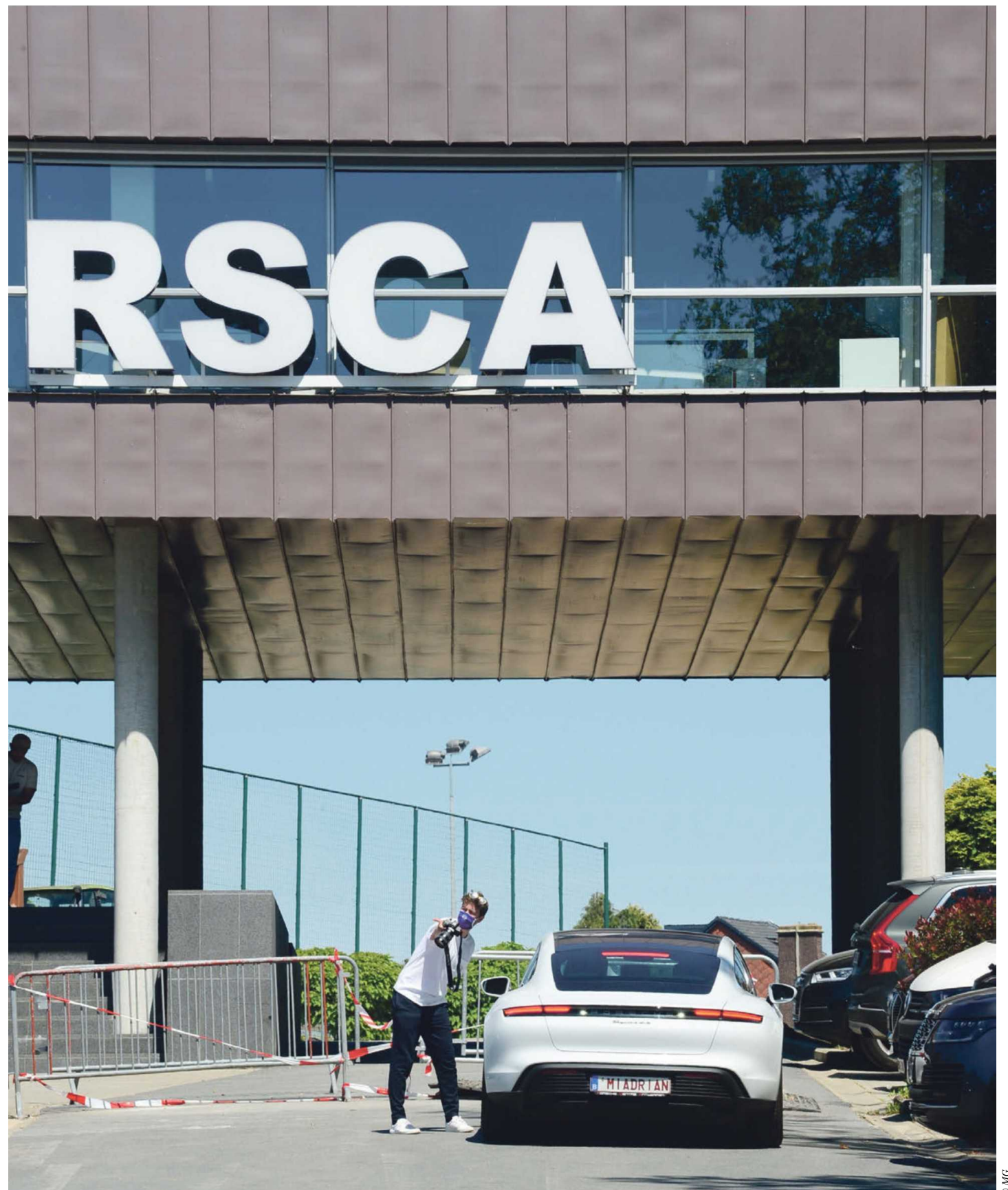
'HERSENSCHIMMIGE BANALITEITEN'

Het vonnis van de Brusselse rechtbank van 15 april 2024 neemt als uitgangspunt voor de toetsing aan artikel 1382 oud BW de vraag of het gewraakte artikel spoort met het gedrag

van een normaal zorgvuldige sportjournalist geplaatst in dezelfde omstandigheden. Fundamentele principes die bij de beoordeling daarvan een belangrijke rol spelen zijn de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid zoals gewaarborgd door artikel 19 en 25 van de Grondwet en artikel 10 EVRM, alsook het recht op bescherming van de goede naam en de rechten van derden. Gelet op de cruciale rol die een vrije pers in een democratische rechtstaat heeft te spelen, moet volgens het vonnis de nodige terughoudendheid aan de dag worden gelegd ten aanzien van maatregelen van overheidswege die hetzij rechtstreeks, hetzij onrechtstreeks (bijvoorbeeld door een zogenaamd 'chilling effect' oftewel een intimiderend of ontmoedigend effect), de uitoefening van het recht op vrije meningsuiting en de persvrijheid juridisch of de facto zouden inperken. Het vonnis benadrukt dat, in strijd met wat eiseres bij conclusie lijkt te poneren, in deze context de bewijslast in beginsel wel degelijk bij de eisende partij ligt: het is de ei-

sende partij die het bewijs moet leveren van de civielrechtelijke fout, de schade en het oorzakelijk verband, waarop zij haar vordering steunt.

Het is precies op dit punt dat de rechtbank van oordeel is dat de vordering van RSCA er niet in slaagt te overtuigen. Op verschillende plaatsen in het vonnis luidt het dat de argumentatie vanwege RSCA 'moeilijk ernstig kan genomen worden', dat de eiseres de aangevoerde onjuistheid 'eenvoudig niet hard maakt' of dat de aantijgingen door RSCA 'door geen enkel concreet element bewezen of zelfs maar aannemelijk (worden) gemaakt'. Elders stelt het vonnis 'tot in den treure' vast dat 'geen enkele van de nochtans zeer talrijke klachten van eiseres omtrent beweerde onwaarheden in het bewuste artikel, overeind blijft', dat sommige argumenten van RSCA 'kant noch wal raken', 'bij elkaar gefantaseerd zijn', 'met de beste wil niet ernstig kunnen genomen worden' of de uiting zijn van een 'even gratuite als hoogdravende stelling'.

Ook is de rechtbank van oordeel dat 'van enig foutief onevenwicht in het bewuste artikel in casu geen sprake (is). Voor iedere normaal gemiddelde lezer van dit stuk is het duidelijk dat dit niet louter een neutrale opsomming van objectieve feiten beoogt te zijn, doch wel de weergave van een bepaalde visie van de auteur en van getuigenissen van derden omtrent een aantal vermeende tekortkomingen in de werking en het beleid van voetbalclub Anderlecht, wat perfect legitiem is zowel qua onderwerp als qua methodiek'.

Het vonnis merkt op dat 'de afwezigheid van enig bewijs van een flagrante onwaarheid', in fel contrast staat met de manier waarop 'een professioneel sportjournalist, met een jarenlange ervaring en blijkbaar een gedegen professionele reputatie' te werk is gegaan. Volgens het vonnis maakt de journalist aannemelijk 'dat hij de bewuste stellingen, in een persartikel over een onderwerp waarmee hij klaarbij-

RSCA krijgt ook nog een extra veeg uit de pan in verband met de gevorderde materiële schadevergoeding. Volgens het vonnis poneert eiseres op 'eerder gratuite wijze' dat als gevolg van de publicatie van het bewuste artikel RSCA materiële verliezen zou hebben geleden onder de vorm van een verlies aan 'opvallend en abnormaal veel sponsors' en 'opvallend veel jonge spelers'. Maar 'zonder voor deze nochtans eenvoudig te verifiëren bewering ook maar het minste bewijsstuk voor te leggen, doch evenzeer zonder zich daardoor te laten tegenhouden om in een adem haar schade op dit punt dan maar even summier als laconiek te begroten op een bedrag van 'ex aequo et bono' 25.000,00 euro'. Hoe dan ook zou de veroordeling van een journalist tot 50.000 euro schadevergoeding als een onevenredige, intimiderende maatregel kunnen beschouwd worden, met een 'chilling effect'. Wat dit aspect betreft kan verwezen worden naar de zaak Real

Het is precies dit soort misbruik van procedures tegen media, journalisten en andere 'publieke waakhonden' dat de recente Europese anti-SLAPP-richtlijn een halt wil toeroepen.

klijk sinds jaar en dag een grote vertrouwdeheid heeft en waarvoor hij specifiek ook nog grondig journalistiek onderzoek lijkt te hebben verricht, heeft gesteund op gesprekken met meerdere personen die destijds van nabij betrokken waren bij eiseres' interne keuken'. Het vonnis ziet ook geen probleem in verband met het recht op wederhoor. Dat de RvdJ op dit punt juist wel een inbreuk vaststelde op de journalistieke ethiek naar aanleiding van

Madrid tegen Le Monde die momenteel hangend is bij het Hof van Justitie van de EU. Het vonnis geeft nog als uitsmijter mee: 'Wat er ook van zij, waar haar vordering minstens flirt met de grenzen van het tergende en roekeloze, dient eiseres in elk geval in te staan voor de gerechtskosten'. Finaal komt RSCA weg met een veroordeling tot het betalen van 165 euro rolrecht en van een rechtsplegingsvergoeding van 1.440 euro. Geen veroordeling dus we-

De rechter maakt de opmerking dat de ingezette procedure door RSCA 'een verspilling (is) van publieke middelen'.

de klacht van Peter Verbeke heeft dus geen invloed op de juridische beoordeling van het aspect van de onrechtmatigheid in toepassing van artikel 1382 oud BW.

Ook over het bezwaar van RSCA in verband met het citeren van anonieme bronnen legt het vonnis eiseres over de knie: 'Het gebruik van geanonimiseerde bronnen door de pers is niet enkel algemeen aanvaard, het behoort tot de fundamenten van de democratische rechtsstaat. Uit geen enkel concreet element blijkt dat in casu verweerder niet zorgvuldig te werk zou zijn gegaan bij het verzamelen van informatie bij dergelijke bronnen, de inschatting van de betrouwbaarheid van deze bronnen, dan wel de weergave van de informatie door hem van deze bronnen bekomen.' De rechter laat ter zake enige irritatie blijken en maakt de opmerking dat de ingezette procedure door RSCA 'een verspilling (is) van publieke middelen' en dat de rechtbank 'tijd en energie dient te besteden aan het beantwoorden van (...) hersenschimmige banaliteiten'.

BEDOELING TE INTIMIDEREN

Op basis van het voorgaande komt de rechtbank tot de conclusie dat de vordering van RSCA moet worden afgewezen. De rechtbank zegt zich 'daarbij niet van de indruk (te kunnen) ontdoen dat de voorliggende procedure minstens deels werd ingesteld met de bedoeling te intimideren. Deze indruk spruit niet enkel voort uit het manifeste gebrek aan gravitas in hoofde van de nochtans lijvige lijst aan 'grievens' door eiseres aangebracht, de magere slaagkansen waarvan door haar op voorhand redelijkerwijze toch ook moesten kunnen worden ingeschat'.

gens tergend en roekeloos geding, waardoor RSCA ontsnapt aan de burgerlijke boete van maximum 2.500 euro in toepassing van artikel 780bis Ger. W.

Het is precies dit soort misbruik van procedures tegen media, journalisten en andere 'publieke waakhonden' dat de recente Europese anti-SLAPP-richtlijn een halt wil toeroepen. De richtlijn geeft de lidstaten tot 7 mei 2026 de tijd om ervoor te zorgen dat dergelijke procedures snel afgehandeld kunnen worden, en dat eisers veroordeeld kunnen worden tot het betalen van alle proceskosten van verweerders, met daarbovenop ook een sanctie die doeltreffend, evenredig en afschrikkend is. Pas dan zullen SLAPP's die 'flirten met het tergende en roekeloze' effectief afgestopt kunnen worden.

Dirk Voorhoof is verbonden aan het Human Rights Centre UGent. Voor meer informatie over SLAPPS, zie de website van de Belgische anti-SLAPP werkgroep www.slapp.be

*Rb. Brussel 15 april 2024, Royal Sporting Club Anderlecht NV t. Jan Hauspie en RvdJ 9 november 2023, Peter Verbeke t. HUMO en HUMO.be. Zie ook *Opinie van de Advocaat-Generaal van 8 februari 2024, Case C-633/22, Real Madrid Club de Fútbol, AZ v. EE, Société Editrice du Monde SA. Richtlijn (EU) 2024/1069 van het Europees Parlement en de Raad van 11 april 2024 betreffende bescherming van bij publieke participatie betrokken personen tegen kennelijk ongegronde vorderingen of misbruik van procesrecht ('strategische rechtszaken tegen publieke participatie'), Pb.L. 16 april 2024.**

Vervolg van pagina 5

Dat was tot dan geen evidentie. Met Aarhus als hefboom, werd het plots mogelijk om de milieuwetten ook effectief af te dwingen. Het duurde nog even vooraleer dit alles doordrong tot in de hoofden van de rechters. Zo maakte het Belgische Hof van Cassatie zijn Aarhus-bocht pas in 2013.

Het EHRM erkende de belangrijke draagwijdte van het verdrag van Aarhus. Dat bracht het Hof er uiteindelijk toe om alsnog standing te geven aan de vereniging die de Zwitserse klimaatoma's hadden opgericht, de *Verein Klimasenioren Schweiz*, om hun belangen te behartigen. Meer nog, in paragraaf 498, erkent het Hof dat milieuverenigingen meer geschikt zijn tot het starten van klimaatprocedures, in vergelijking met individuele burgers. Nu de bescherming van het klimaat in het internationaal recht wordt erkend als een 'common concern of mankind', is het logisch dat de deuren van de rechtszalen niet langer gesloten blijven voor verenigingen die strijden voor een betere bescherming van het klimaat. Hoewel het Hof de deur ook op een kiertje liet staan voor de klimaatoma's zelf, gaf het hen uiteindelijk géén standing. Enkel de Verein mocht binnen.

LEVEND INSTRUMENT

Het is met andere woorden pas dankzij het verdrag van Aarhus, dat het Hof uiteindelijk ook toekwam aan de behandeling van de grond van de zaak. Ook daar valt op dat het Hof erg fel de nadruk legt op het belang van effectieve rechtsbescherming, een begrip dat niet enkel centraal staat in het EVRM maar ook... in het verdrag van Aarhus, met name in artikel 9(4). De rechtstaat wordt, zo benadrukt het Hof, niet uitgeschakeld in de context van klimaatverandering, die als één van de meest belangrijke maatschappelijke uitdagingen wordt naar voren geschoven.

Het Hof gaat, wat betreft de inhoudelijke analyse, niet over één nacht ijs. Het erkent de belangrijke rol die is weggelegd voor parlementen en regeringen bij het aanpakken van klimaatverandering, maar stipt aan dat de rechtstaat niet kan worden gereduceerd tot de 'wil van de meerderheid'. De beleidsvrijheid is dus niet eindeloos. Dat sluit nauw aan bij de Nederlandse Urgendzaak. Het EVRM is een 'levend instrument', zo gaat het Hof verder, dat moet worden geïnterpreteerd in het licht van de hedendaagse uitdagingen. Ja, het klimaatprobleem vergt een globale oplossing, maar ieder moet zijn deel doen. Dat erkennen de staten zelf ook door het ondertekenen van juridisch bindende klimaatverdragen. Men kan zich dus niet verschuilen achter de op zich beperkte CO₂-uitstoot van elk individueel land. De klimaatwetenschap wordt centraal gesteld, terwijl het Hof aangeeft dat de globale en complexe aard van klimaatverandering een andere aanpak vergt dan klassieke milieuzaken, waar hinder kan worden teruggebracht tot één of meerdere bronnen. Ook legt het Hof herhaaldelijk de nadruk op het intergenerationale aspect van klimaatverandering, nu de toekomstige generaties zwaarder zullen worden getroffen door een warmer klimaat.

Uiteindelijk erkent het Hof dat artikel 8 van het EVRM een recht voor burgers omvat op effectieve bescherming door de staat van de negatieve effecten van klimaatverandering op hun leven, gezondheid, welzijn en levenskwaliteit. Het leidt daaruit af dat verdragstaten, mede in het licht van de internationale klimaatverdragen en de beschikbare klimaatwetenschap, verplicht zijn om alle maatregelen te nemen om een verdere stijging van de broeikasgassen tegen te houden, zodanig dat er geen onomkeerbare, schadelijke gevolgen worden veroorzaakt. Dat vergt dat elke staat de nodige inspanningen levert om zijn eigen CO₂-uitstoot te verminderen, om zo klimaatneutraliteit te bereiken, binnen de volgende nieuwe decennia. Staten zijn, volgens het Hof, verplicht om de nodige doelen en tijdslijnen aan te nemen, die verankerd moeten worden in nationale wetgeving, om de effectieve implementatie van die mitigatieverplichtingen te garanderen. Het Hof legt sterk de nadruk op

het belang van het bepalen van 'koolstofbudgetten', die nagaan hoeveel CO₂ de komende jaren nog kan worden uitgestoten om de klimaatverandering beheersbaar te maken. Een benadering die deels ook al werd erkend in de Duitse en Belgische klimaatzaken.

Het Hof onthield zich ervan te bepalen welke concrete maatregelen Zwitserland moet nemen, want dan zou het de scheiding der machten schenden, maar stipte wel aan dat het land er een boeltje had van gemaakt. Doelen werden niet gehaald, wetten slechts gedeeltelijk aangepast, terwijl het land naliet om te berekenen hoeveel 'koolstofbudget' het nog kon 'verbranden' om zijn internationale klimaatafspraken na te komen.

PRECEDENT

De impact van het Zwitserse klimaatvonnis gaat uiteraard ruimer dan Zwitserland. Niet alleen omdat het Hof verduidelijkt dat klimaatemissies die elders plaatsvinden voor producten die in het land zelf worden gebruikt, mee moeten worden genomen in de analyse. Maar vooral omdat het Hof onderstreept dat de uitspraken van de nationale rechtbanken, ook in onze Belgische klimaatzaken, géén faux pas waren. Klimaat is onmiskenbaar verbonden met mensenrechten. Het globale en lokale zijn met mekaar verbonden: dat klimaatverandering een globaal en historisch gegeven is, neemt niet weg dat het naar de toekomst toe ook op lokaal niveau een impact kan genereren bij de uitoefening van mensenrechten. Denk aan hittegolven en overstromingen.

Van een precedent gesproken, en dat deels dankzij het verdrag van Aarhus. Uiteraard is hiermee niet gezegd dat rechters nu het klimaat zullen redden. Ook het Hof trapt niet in die val: de bescherming tegen gevaarlijke klimaatverandering zal komen van een gecombineerd optreden van de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. Ieder doet daar zijn deel. Maar het is niet omdat het EHRM op zijn eentje het klimaat niet kan redden, dat klimaat gemakshalve uit de rechtbank moet worden gehouden. Die pragmatische insteek verdient navolging.

Toch biedt de uitspraak van 9 april niet op alle vragen een antwoord. Is het in landen met een minder goed uitgebouwd overheidsapparaat, misschien wel mogelijk voor burgers om de horde van de 'slachtofferstatus' te nemen in klimaatzaken? Het Hof laat verder ook na te preciseren welke specifieke tussentijdse reductiedoelen moeten worden gehaald, een punt dat allicht in de Belgische klimaatzaak pas door het Hof van Cassatie zal worden beslecht volgend jaar. Bovendien hangen er nog een aantal interessante klimaatzaken bij het EHRM, waaronder de Noorse zaak omtrent de prospectie naar olie en gas in de Barentszee. Het wordt interessant na te gaan in welke mate het Hof artikel 2 en 8 EVRM zal gebruiken als concrete benchmark voor vergunningen voor fossiele projectontwikkelingen. Want nu duidelijk wordt dat, ingevolge artikel 8 EVRM, het algemene klimaatbeleid voldoende ambitieus moet zijn om de klimaatdoelen te halen, rijst de vraag in welke mate zich ook een bindende klimaattoets opdringt voor vergunningen die nog steeds gericht zijn op het aansnijden van fossiele energiebronnen. De zogenaamde 'emission-gap' tussen de internationaal afgesproken klimaatdoelen en de realiteit wordt met elke hittegolf en temperatuurrecord alsmaar groter. Na de Zwitserse klimaatoma's, wordt de Noorse olie- en gaszaak allicht de volgende baanbrekende klimaatzaak bij het EHRM. To be continued...

Hendrik Schoukens is professor milieurecht aan de UGent.

EHRM, 9 april 2024, nr. 53600/20, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland; EHRM, 9 april 2024, nr. 7189/21 Carême v. France; EHRM, 9 april 2024, nr. 39371/20, Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Others

www.echr.coe.int/hudoc-database